
RECORDANT...

(«in memoriam» dels que foren i del què fou)

Joan Llonch i Salas

L'Acadèmia de Belles Arts acollia entre els seus socis, assistents a les tertúlies diàries que en ella tenien lloc, un estol d'homes de diferents procedències de treball, de posició social, de temperament i d'idees que a l'escalf de l'Art i de les Belles Arts quedaven ajuntats, i llimades les arestes del pensar i ésser de cada u, fent del seu viure i de les seves tertúlies un oasi enmig del desert en què el treball, la política i la lluita de classes convertia la nostra Ciutat.

L'any 1923, amb el cop d'estat del marquès d'Estella i la implantació del règim que Primo de Rivera instaurà, closes les actuacions polítiques i socials en els llocs adients, fou l'Acadèmia qui s'esberlà i on els mals humors dels homes s'esbravaven en no tolerar, com abans, les actituds o pensaments, que abans eren no sols tolerats, sinó apreciats per quant servien d'entrenament i de contrast dels múltiples caires que representaven els diferents criteris dels contertulís.

Àdhuc les diferències d'escola pictòrica que fins llavors eren estimulants, es convertiren en batalla a camp obert entre cubistes i impressionistes, entre figuratius i abstractes, i les caricatures i ninots que feren els dibuixants es tornaren menys humorístics, més àcids i més portats cap a la polèmica de mal gust, així com les converses i certes actituds.

Això féu que un petit nucli, entre altres, busqués la manera de dialogar i discutir lluny de la radical posició que uns i altres anaven prenent, i d'aquí derivà cap als «dillunsos de cal Llonch». Fou l'any 1924, pel mes de juliol, que començaren les reunions que foren conegudes i popularitzades pels «dilluns de cal Llonch».

De fet, els «dilluns», foren la conjunció de diverses circumstàncies convergents amb el meu delit d'ajuntar la gent, d'enriquir els coneixements barrejant els dels uns amb els dels altres, aprofitant tot el que unia i ésser conseqüents i comprensius en allò que podia posar la gent en pugna.

D'una banda hi havia les meves relacions amb homes de lletres i de les arts de la ciutat i de fora, d'altra el meu delit i el desig de saber i estar al corrent de tot. I la guspira que féu encendre la flama dels «dilluns» fou la relació amb Miquel Carreras i Costajussà, home cultíssim, d'una vastíssima erudició, flor delicada humanament, que per fer eclosió necessitava un clima especial, de respecte i comprensió; coneixedor de les idees i dels fets, no tenia cap coneixement del factor home, era víctima propiciatòria de qualsevol brètol, cínic o malvat que es posés en el seu camí. Aquest clima especial el trobà a casa meva, i quan en plena diàspora de la guerra civil i pels atzars de la mateixa, es trobà orfe de la nostra tutelar amistat, la seva fi en mans de la «bèstia» fou inevitable.

A començaments de l'estiu de 1924, quan els meus pares, decidits a deixar-me, quan contragués matrimoni, la casa pairal, jo vaig quedar amo de la casa i vaig començar els treballs per arranjar-la en vistes a la meva instal·lació en ella. Per aquell temps el meu gran amic des de la infantesa, En Josep Me Costa i Ruiz, poeta, somniador, ple de vitalitat i de neguits, es trobà lligat amb Miquel Carreras, home d'estudi, tímid en grau superlatiu, físicament desvalgut, amb el complex de la seva poca prestància física, d'una tímidesa malaltissa davant de les dones, tímid i esporuguit pels homes i poc fet per a la vida de la societat i totalment inerte davant de la realitat de la vida i de les ficcions necessàries per al conuiu ciutadà. Costa admirava el saber enciclopèdic, la fortalesa espiritual de Carreras, i aquest el dinamisme, la deu de vida, d'illusions, de sensualitat i de decisió de l'altre. Amb ells als vespres o a la nit, per la Rambla, a l'Acadèmia de Belles Arts, i especialment deambulant pels carrers, cosa que plavia al Carreras, havíem, feia temps, desgranat els més variats temes de la vida i del pensament. Un dia, passant prop de casa, lassats i assedegats, vaig dir: «anem a casa, ens trobarem sols, seurem, beurem i la nit no s'acabarà mai». Així nasqueren les llargues i enyorades nits dels dilluns que sols la guerra civil de 1936, i després la mort tràgica d'en Miquel, varen trencar per sempre.

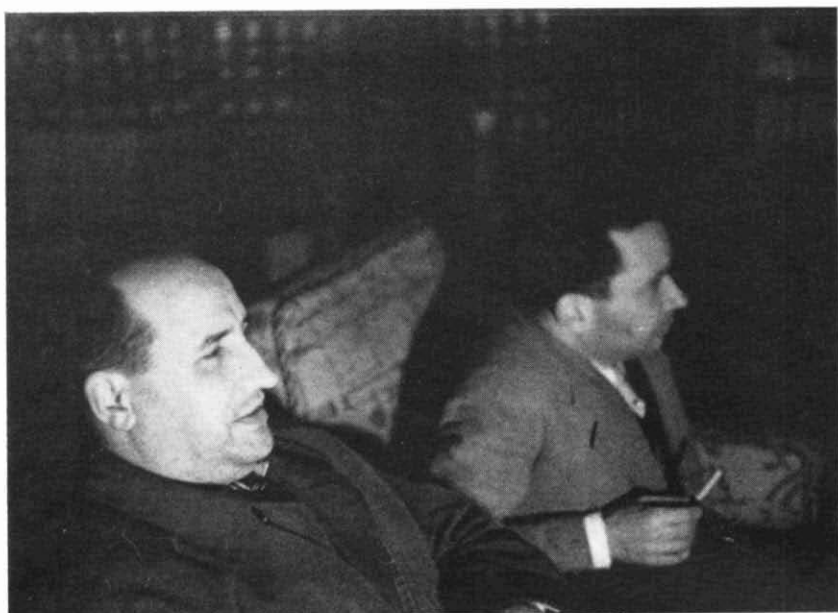
Un aplec d'homes que tenien set de poder bescanviar les seves idees, afrontar-les amb les dels altres, cosa que era difícil, impossible en els llocs públics, plens de gent dividida pels seus partidismes i sense la més petita concessió al criteri aliè, varen trobar-se arrecerats sota la teulada de la meva casa, voltats de llibres, escoltant música, discutint les més diverses coses i idees, col·laborant cada u en el seu camp en obres i directrius per la Ciutat, que sense la discussió prèvia entre tots i amb unanimitat de presentació des de diferents camps, poc es podia pensar en realitzar. Tota la vida política, social, artística, cultural i fins religiosa, passava pel sedàs dels reunits en el «conclave» dels «dilluns». Vull deixar una constància dels homes que eren assidus assistents a les amicals i profitoses reunions. No els anomenaré ni per ordre de mèrits ni d'afecte, tots eren iguals dintre de les seves diferenciacions.

Miquel Carreras i Costajussà

Joan Llonch i Salas

Joan Sallarès i Castells
Miquel Carreras i Costajussà

Josep M.ª Costa i Ruíz

Ricard Marlet i Saret
Joan Sallarès i Castells

Joan Arús i Colomer
Josep Vives i Bracons
a l'angle esquerra Carreras

Miquel Carreras Costajussà, no cal afegir res més del que s'ha escrit, era un savi i com a tal tenia les singularitats, els excessos i els defectes propis; era un home el·líptic, tenia comprensions per a tots els camps i totes les idees, tenia un esperit analític que el feia reaccionar a la contra i a la controvèrsia, reaccionari davant del llibertinatge, ateu davant del fanàtic; i al revés, creient, de dreta, enfront de l'esquerrà, monàrquic per al republicà, academista contra el modernisme, cubista enfront de l'impressionisme. Però tot això era sols dialèctic, fonamentalment estava en una línia forta de conceptes i de moral i era d'una objectivitat que no podien comprendre els homes de llavors, ni els de mai. Políticament no militava en cap camp i la seva persona era aprofitada per tots. Ell s'hi prestava i potser això féu que a la llarga, el que sols era ell, fós titllat d'amic i d'enemic de tots i quan es desencadenaren les brutals passions, caigué sota la pistola de la «bèstia» partisana.

Josep M.ª Costa Ruiz fou amic meu des de la més petita infància, vàrem coincidir als Escolapis a la «classe» del germà Viola (gran pedagog i home estimat que féu molt bé a Sabadell). Sempre anàrem junts i la nostra correspondència fou intensa; el seu pare tenia una reputadíssima agència de transports i ell, home llegit, ple de neguits i de finors, era el company fidel, valent i ferm amb el qual podies comptar. Fou un dels homes valents de la Joventut Nacionalista i després fou sempre de la Lliga, orador, escriptor i periodista, i al mateix temps que feia versos repartia estacades.

Joan Matas, empleat municipal, publicista, crític d'art, apassionat, romàntic, diletant de la bona música, senyor de sentiments i de distinció personal, elegant i pulcre en el vestir, d'ell deia que tenia els gustos i els sentiments dels rics i la butxaca dels pobres. Era de la Lliga Regionalista on el seu esperit polèmic, la seva principal raixa, el portava a sostenir el tema contradictori en totes les conversacions, i en la seva sistemàtica oposició o acceptació sempre hi havien sòlids motius de reflexió i encerts d'acurada crítica.

Joan Sallarès Castells, d'ofici impressor, després llibreter, poeta i publicista entès en art i literatura, republicà sense estar adherit a cap partit, un caràcter tirant a la dictadura, amb una formació àcrata, respectuós amb les creences però allunyat del catolicisme, més aviat decantat cap al protestantisme i fins a un cert punt desenganyat del cristianisme, i amb una tendència al materialisme. No estava adscrit enlloc, per la lluita que tenia dintre seu entre les escoles socialistes, Marx-Plekhanof-Engels-Bakunin. Era polèmic, amb una marcada tendència a l'absolutisme i aferrat a les seves conviccions, i en les apreciacions difícil de convèncer. Però, era un home bo, un amic excellent i sabia retre homenatge a qui en veritat ho mereixia, fos qui fos i d'on vingués.

Antoni Oliver i Sallarès, descendent d'antigues famílies sabadellenques en plena decadència física i material, amateur d'art, pintor i sportman, d'un posat calmos que amagava un nerviosisme vegetatiu que el feia ésser a voltes intemperant, encara que per la seva abúlia s'abstenia de fer i de dir en molts moments. Era tossut i difícil, bon company i home culte de variats coneixements, manyt en coses manuals. Les seves idees, encara que soci de la «Lliga», tendien cap a un catalanisme més extremista i era francament partidari de la República, segurament, tant ell com els seus germans

Joan i Enric, per reacció contra el monarquisme conservador de la seva família. Fou sempre un gran amic meu; en tots moments ell i la seva esposa foren companys de camí i foren moltes les coses que férem en comú.

Ricard Marlet i Saret, artista polifacètic, d'un esperit crític finíssim, pintor, dibuixant, gravador, escultor, cultivat en les arts i les lletres, d'un preciosisme en els detalls fill de la seva paciència que es traslluïa en una facilitat enorme en els més petits treballs manuals, recordava, fins en el físic, un frare miniaturista medieval. Era home del Centre Català (seguidors del catalanisme de la Unió Catalanista) sense, però, portar ni tenir una passió polemista ni irreductible en les seves afeccions polítiques.

Josep Sanllehí Alsina, dibuixant, caricaturista, l'home que fou l'ànima del cèlebre Almanac de les Arts, creat i concebut com a justificació i glorificació dels «dilluns» i que sortí l'any 1924 i 1925 i s'acabà per una polèmica, un xic «barroca» entre els amants de la fotografia, que no admietien que fos un art menor. D'idees republicanes i de formació esquerrana, bon amic dels amics, malaltís i tarat dels pulmons, fou el primer en deixar-nos quan encara els «dilluns» tenien molt a fer i el seu concurs n'era preciós. Tenia per pseudònim «San» i, malgrat la seva manca de conviccions externes de religió, el pseudònim deia prou clar el que era.

Joan Puig i Pujol, d'ofici comptable, escriptor de fina prosa, i entès en el camp poètic, els seus escrits, amb lletra petita, avara i quasi sense deixar marques en el paper donaten, junt amb una miopia que el fa pausadament i pacientment observador, el recercador en els papers i arxius que el portarà cap a l'historiador, millor dit, al recercador i caçador de noms i fets passats. Militava entre els republicans del Círcol Federal (de Federal, el Círcol sols en tenia el nom; els seus fundadors havien desaparegut o quedaven en ínfima minoria; els republicans del Círcol eren en gran part centralistes i feia poc que alguns, portats per la campanya de la renaixença catalana, s'acostaven al catalanisme; amb tot, el que eren funcionalment era esquerrans i molts d'ells extremistes). En el Círcol hi havia una gran majoria de socis sindicalistes, i d'aquests en sorgiren el sindicalistes polítics amb diferents noms, pestanyistes i més tard trentistes, que foren tan portats i llevats del 1930 al 1939. Per tant, el Círcol, malgrat els seus components burgesos, es convertí en una societat de classe i de lluita de classe. Puig Pujol era del sector catalanista i moderat i fou regidor de la ciutat durant la República. La seva companyia i les seves idees, junt amb el seu medi ambient, la nostra comprensió i la seva, feia que fos un bon peó en els jocs d'esperit, de paraules i d'idees, entre nosaltres, que permetien fruits i possibilitats en ésser projectats a la vida de Sabadell.

Joan Arús i Colomer, poeta, mestre en gai saber, apassionat i burleta, envejós, crític a ultrança, incissiu en l'apreciació d'homes i de coses, d'una minuciositat malaltissa en els judicis i un vegetatiu instint de ficar-se en tot amb el seu sentit crític, acidós i amarg, que féu créixer i circular entre nosaltres l'adjectiu «picolivisme», i ell per antonomàsia era el «Pica-Olives». Era, fill del seu esperit curiós i poc constructiu, del Centre Català i de la Lliga. Sempre sentint-se perseguit i postergat, el seu esperit biliós el convertia en seguidor de la Lliga quan tertuliejava amb els del Centre Català, i al revés, a la Lliga era el ferm defensor dels homes i de les coses de la Unió Catalanista. Enemic de rics i de pobres, era temut de tots i, malgrat

tot això, era home de cultura, i amb la seva pruija de ficar-se en tot i criticar-ho tot, era un bon element per a les nostres elucubracions.

Josep Vives i Bracons. El seu ofici, llavors, no era definit. Fill d'una família d'hotelers, els seus primers passos els donà en la indústria hotelera, i, sortint de casa seva —l'hotel d'Espanya, de Sabadell—, entrà al Ritz on acabà d'aprendre i perfeccionar el seu «métier». El tracte amb el públic de l'hotel, junt amb la bonesa del seu caràcter, li donà una paciència que és antològica. Les seves relacions amb la gent de l'Art, el seu prometatge amb Mariana Vila Arrufat, el seu sentit de la bellesa, que el féu pintor «amateur»; el portà, a poc a poc, cap a fer-se decorador, i no cal dir que en fou un dels primers —a Sabadell el primer d'aquesta professió avui tant en voga—. I per nosaltres els amics dels «dilluns», fou sempre «l'ensamblier». Els seus criteris i judicis, en coses de la vida i dels homes, no eren sempre atinats i Miquel Carreras, que tenia un feble per les armes, amb una antiga pistola de pedra, que li plavia tenir a l'abast de la mà sobre la taula de la biblioteca, el feia callar, quan el seu judici era fora d'osca, amb un tret del pedrenyal, mentre els altres treien a relluir una frase feta popular a l'Acadèmia de Belles Arts, quan algú desbarrava o s'errava: «Noi, baixa la galleda!».

Josep Miseracs i Farré. Aquest era d'ofici comptable, pèrit mercantil, venia d'una família humil i això sols a ell preocupava i se'n donava de menys, ja que tenia un urc com si fos descendent del més noble i ric aristòcrata. La seva vida era plena d'alts i baixos, i jo en una i altra de les seves crisis amb la societat l'havia defensat i protegit en l'aspecte social i m'havia fet padrí dels seus fets, en contra de les calúmnies que es feien d'ell, portades, més com a conseqüència del seu caràcter, que de fets reprovatius esdevinguts dels seus actes. Era una espècie de secretari meu, i mentre vaig tenir prop d'ell el meu domini moral tot anà bé. Vingué la guerra civil, aprofità l'ocasió en els llocs on ja l'havia col·locat, i es féu ric i perdé, amb la riquesa, el tresor que havia trobat prop meu i dels altres companys. Morí ric i sense glòria.

D'una manera més esporàdica feien cap als «dilluns»: **Joan Vila Puig**, pintor de gran vàlua, home poc treballat per l'esperit i que no sabé llevar-se de sobre el seu passat de poca formació cultural, fou un autodidacte de la pintura, bon deixeble de Vila Cinca, excellent en el paisatge i home obert als horitzons de la natura, que sentia amb delit, i tancat en les coses de l'esperit que sols interpretava quan aquestes tenien forma pictòrica. Per contra, també féu esporàdiques aparicions en el cenacle **Antoni Vila Arrufat**, pintor de grans coneixements acadèmics, home cultíssim, conversador agradableíssim i d'una vasta erudició, ple d'incertituds i de dubtes i d'una manca de coratge degut al seu pregon sentit de responsabilitat que li enterbolí, tota la vida, el seu sentit poètic, bohemí i «fatxendós» de la vida d'artista a la que ell estava destinat des de l'inici de la seva carrera, fill com era del mestre Joan Vila i Cinca, que tant féu per la vida artística i cultural de Sabadell, de llar modèlica de vida bohèmia, de pintor de taller del dinovè, Vila Arrufat volgué trencar amb els motlles fins llavors en voga, però no tenia ni la inconsciència d'un Vila Puig, ni la gosadia despreocupada i elegant de Duran Camps. Era i és el millor i més complet dels artistes locals. Molts bons records, però, hi ha en la nostra relació, música, conversa, ter-

túlia i alguna que altra anada a Sant Sebastià. Home magnífic, company excellent, cavaller entre els cavallers.

Francesc Molins i Marcet, el meu íntim amic, president en son dia de l'Acadèmia de Belles Arts (de l'Acadèmia en foren presidents, després meu i esmentats sense ordre cronològic: Antoni Oliver, Francesc Molins, Joan Sallarès Castells, Joan Vila Puig i Antoni Vila Arrufat, de la colla dels «dilluns»). Paco Molins, industrial, d'un rar —llavors— sentit modern de la indústria, amant de la bellesa, home polític enrolat a la Lliga Regionalista, políglota, llegidor, viatger neguitós i coratjós, sportman, noble i lleial, morí després d'una llarga malaltia.

Unes aparicions sorolloses en les reunions dels «dilluns», com si en fos membre corresponsal, corrien a càrrec de **Bartomeu Soler**, el qual, sempre que les bones o les males mars de la seva vida el feien recalcar a la ciutat nadiua, feia acte de presència al cenacle del «dilluns» i quan no ens portava les primícies d'una obra teatral o bé d'una novella, que amb veu de tro ens llegia, omplia la nit amb el desgranar de versos dits per ell amb aquella fortalesa de veu i de pit, amb aquella sonoritat d'orgue i aquell ben dir del joglar i actor que feia les delícies de tots nosaltres.

Moltes foren les personalitats, més o menys recordades, que passaren per aquelles vetlles nostalgioses, però, cal fer un apart amb **Joan Estelrich, el comte de Keyserling, Josep Carner, Paulina Pi de la Serra, Joan Oliver** (Pere Quart), **Francesc Trabal**, i altres...

Cal recordar d'una manera especial que la constitució de «La Mirada», editorial sabadellenca, fou acordada en una reunió amb Carner, Oliver, Trabal, a casa, i que Carner, gran bebedor de cafè, féu un elogi del que li servírem. També cal recordar el sopar que després de la conferència que Keyserling donà a Belles Arts, tingué lloc a casa, i, junt amb ell, Joan Estelrich, Paulina Pi de la Serra, Joan Sallarès Castells, Montserrat Ribera, Francesc Molins, Antoni Oliver i Maria Buxó, sopar pantagruèlic de quantitat i qualitat, atesa la fam ferotge del comte i la no menys important dels altres assistents, i que va acabar al matí, cantant i ballant danses russes i catalanes i amb un estol de botelles buides que l'endemà ens feien caure la cara de vergonya davant del servei. Les reunions i discussions entre els homes dels «dillunsos» que anaven acompanyades de grans rasades de te, conyac fumera de tabac i a voltes, per temperar els ànims, amb fons de música (En Matas, quan ja no podia més, besava l'ampolla del conyac, se'n servia i deia: —Noi, toca César Frank!), eren contrastades i moltes voltes endolcides per la presència femenina, en tertúlia semi-apart, per Maria Buxó, l'esposa d'Antoni Oliver, Montserrat Ribera, la culta col·laboradora meua, secretària i bibliotecària, i la pròpia esposa que posava la seva ingènua i discreta intel·ligència (Gorina-Duran) en fer d'amfitriona de tots els contertulis.

De què es parlava? De tot. De què es discutia? De tot. Què s'hi feia? De tot. Cap faceta de la vida del món de l'esperit, de la cultura, de les relacions entre els homes, dels llibres, de l'amor, de l'erotisme, de màgia, i arts dites ocultes, de Déu, del Pecat i de la Virtut, de l'ahir i del demà, del passat històric i del present i del temor del futur, tot, tot, era passat pel sedàs del nostre neguit, i les sessions dels «dilluns» de cal Llonch han passat a la història de la ciutat com una de les seves coses reeixides. Les efemèrides que volíem celebrar tenien lloc a la taberna d'en Geroni al carrer

de Sant Pau, que curiosament n'eren propietaris els Arimon, dits Mayol de motiu, i un cop a l'any ens dedicàvem a «l'ostracisme» consistent en devorar centenars d'ostres regades amb ginebra, vodka o rom. Els sopars de la taberna d'En Mayol s'acabaven generalment al Paral·lel de Barcelona, en un music-hall o en un cabaret. Al Miquel Carreras li plavia, junt amb nosaltres, conèixer la vida de nit del districte cinquè. La solidesa de la tertúlia dels «dillunsos» queda plasmada si es té en compte el desenrotllament dels fets político-socials que informaren el país al llarg dels seus dotze anys de pervivència.

Primer, els anys de la Dictadura que, si bé entre nosaltres no era ni podia ésser motiu de divergència, no deixava de crear problemes ciutadans i actituds que la nostra democràtica consciència ens obligava a una constant garbellada d'actituds a prendre i de procurar, dintre el possible —en un camp de la cultura era molt— endegar les coses i els fets pensant en un demà que no podia mancar de produir-se. Després vingueren els dies tèrbols que passaren entre la caiguda de la Dictadura i l'actitud del Rei, quan, veient el país orfe de defensors d'ell, i en plena eufòria republicana, suspenia la funció reial per salvar la corona i no fer-la belligerant en la divisió en què veia immers el país.

La proclamació de la República i totes les incidències desgraciades que abocaren, inevitablement, al 18 de juliol, per ceguera i esperit revolt de tots, uns i altres, fou una altra prova de foc per a la continuació de les reunions d'uns que, militant en camps oposats, creien que el diàleg i el respecte mutu eren més forts que les diferències doctrinals.

Les planes de la premsa local, l'actuació dintre cada un dels nostres camps buscant la cohesió i procurant evitar el pitjor, foren en tots moments tinguts en compte, i l'amistat i la compenetració personal de tots nosaltres sobrevisqué abans, durant i després dels fets que ensangonaren Espanya, trencaren tantes vides i posaven cledes, cadenes i rètols prohibitius al pensar i obrar de cada u.

Acabada la guerra civil, restituït el seu ordre, els llocs de les reunions dels «dillunsos»: el jardí a l'estiu, la biblioteca tot l'any, ¿com refer la tertúlia, el cenacle, pels sobrevivents, si entre nosaltres hi hauria hagut, no converses, sinó el record silenciós dels absents per sempre? Fou la tràgica mort de Miquel Carreras que matà els «dillunsos».

Morí un home savi i bo i una bella cosa...